



## INNOVATSION IQTISODIYOTNING TARAQQIYOT JARAYONIDA TADBIRKORLIK SUB`EKTLARI FAOLIYATINI HAVFSIZLIGINI TA`MINLASHGA QARATILGAN MASALALARI

*Madraximova Shoxista Baxrom qizi*

*Urganch davlat universiteti Magistratura bo`limi Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar)  
mutaxassisligi 2-bosqich 211-guruh talabasi*

*Tel: +998907257020*

*E-mail: shohistamadraximova7@gmail.com*

**Annotatsiya:** Innovatsiya hamma joyda – u bizni o‘rab oladi va hayotimizning ko‘p sohalarida, jumladan cho‘ntagimizda, ishimizda va uyimizda muhim rol o‘ynaydi. Innovatsiyalar jamiyatimizni yangi g‘oyalar tobora iqtisodiy farovonlik markaziga aylanib borayotgan kelajak sari undaydigan harakatlantiruvchi kuchdir.

**Kalit so'zlar:** Innovatsiya, iqtisodiyot, tadbirkorlik, havfsizlik, iqtisodiy havfsizlik ko'rsatkichlari, innovatsion iqtisodiyot, raqobat,

### KIRISH

Keyingi yillarda xo‘jalik yurituvchi sub’ektlar rahbarlari va olimlar orasida “innovatsion iqtisodiyot” atamasi keng tarqalmoqda. Bu institutlar va texnologik o'zgarishlar iqtisodiy o'sishning asosiy omili ekanligiga bildiradi. Bugungi kunda YaIM o‘shining salmoqli foizi innovatsiyalar va yangi g‘oyalar hisobiga to‘g‘ri kelamoqda. Bu patentlar, mualliflik huquqi va intellektual mulk huquqlari shaklida bo'lishi yaqqol namoyon bo‘lmoqda.

G'oyaning qiymati uning iqtisodiyotga ta`siri, iqtisodiy o'sishga qanday ta'sir qilishi mumkinligi, iqtisodiyotning barqaror o`shida namoyon bo`ladi, misol qilib aytganda yangi g'oya yoki ixtiro bozorida o`ziga hos muhim ahamiyatga ega.

Iqtisodiy o'sish va farovonlikni qayta belgilash . Innovatsion iqtisodiyot nuqtai nazaridan, mahalliy mahsulot (YaIM) o'sish sur'atlari ilgari moddiy qo'llanmalar va aktivlar nuqtai nazaridan miqdoriy jihatdan baholangan. Bugungi kunda YaIM o‘shining salmoqli foizi innovatsiyalar va yangi g‘oyalar hisobiga to‘g‘ri keladi. Bu patentlar, mualliflik huquqi va intellektual mulk huquqlari shaklida bo'lishi mumkin.

Bu iste`molchilar ehtiyojini qondirish uchun iste`molchilarga doimiy ravishda innovatsion mahsulotlarni taqdim etishda kompaniyalar uchun yangi muammolarni keltirib chiqaradi. Istemolchilarning kundan kunga o'zgarib borayotgan ehtiyojlari, ularning qondirish qaratilgan innovatsion g'oyalar hozirgi kunda tobora ko`payib bormoqda , o`z navbatida bozorlarimizda raqobatbardosh hamda sifatli mahsulotlari turi ko`paymoqda bu



eng avvalo sifatning oshishi va narhning keskin kamayishiga ham olib kelmoqda chunki, narh va sifat bilan raqobatlasha olgan bozorda qoladi. Kompaniya uchun qisqa vaqt ichida doimiy ravishda innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish va samarali, ammo foyda olish osonmas, chunki ko`proq sarmoya tikib foydali daromad olish qiyin bo'lishi mumkin. Afsuski, ba'zi kompaniyalar o'zgaruvchan iqtisodiyot va o'zgaruvchan bozor iqtisodiyotida yo`qalib ketadi, iqtisodiy, ijtimoiy siyosiy havflar bunga sabab bo`la oladi va bu kompaniyalarning innovatsion iqtisodiyotni, kompaniya strategiyasiga kirita olmaganligi raqamli echimlarni amalga oshirishga uringanlaridan keyin ham muvaffaqiyatsizlikka uchraganligining natijasi vujudga keladi. Buning natijasida bozorda sanog`li firmalar o`z faoliyatini olib boradi, bu ularning har qanday havf- hatarga javob bera oladigan strategiya ishlab chiqqani natijasidir.

Innovatsion iqtisodiyotga kelsak, bu yangi g'oyalarni yaratish qobiliyati bilan qiymat qanday aniqlanishi, keyinchalik ularni innovatsiyalarni rag'batlantirish uchun yangi mahsulotlar, xizmatlar va biznes modellariga aylantirish mumkinligi haqida, o'zgaruvchan iqtisodiyot va o'zgaruvchan bozor imtiyozlari ta'siridan ta'sirlanadi. Iqtisodiyotning yetarlicha barqarorligiga erishish iqtisodiy muhitga bog`liq masalan iqtisodiy talablarning samarali ta`minlanganligi, milliy zahiralardan foydalanish va ular ustidan davlat nazorati, davlat iqtisodiy manfaatlarining jahon miqyosida himoya qilinishidan iborat. Iqtisodiy havfsizlikni ta`minlash ichki va tashqi havfsizlikka tahdid soluvchi holatlarni bartaraf etishga qaratilgan chora tadbirlar, usullar va hatti-harakatlardir.

### **MUHOKAMA VA NATIJALAR**

Raqamli iqtisodiyot tadbirkorlar uchun o'zgaruvchan bozor sharoitlariga moslashish uchun ustuvor vazifaga aylanib bormoqda.

1. Noaniqlikka duch kelganda harakat qilishda ikkilanish. Aksariyat kompaniyalar noaniqlik bilan duch kelganda harakat qilishdan qochishadi. Ular bu noaniqlikdan xalos bo'lishni kutishga moyil bo'lishadi, faqat keyinroq kimdir innovatsion yechimdan foyda ko'rganini bilish uchun.

2. Boshqa kompaniyalar nima qilayotganini nusxalash - "podada xavfsizlikni qidiring". O'tmishda biz ko'plab kompaniyalar o'zlarining asosiy biznes amaliyotlarini o'zgartirmasdan, hozirgi tendentsiyalar bilan tashqi ko'rinish yoki reklama stulini yaratishga harakat qilganini ko'rganmiz.

3. Raqobatbardosh mahsulotlarga olib keladigan aniq tasavvurning yo'qligi: Kompaniyalar innovatsion va barqaror echimlarni qidirayotgan mijozlar ehtiyojlarini qondirish uchun yangi mahsulotlarni ishlab chiqadilar, ammo o'zlarining mavjud mahsulotlari bilan ziddiyatga uchraydilar. Bu butun ta'minot zanjiri va korporativ qarashlarda chalkashlik va zo'riqishni keltirib chiqaradi.

Ushbu uchta to'siq innovatsion echimlar va strategiyalarga intilayotgan kompaniyalar va rahbarlar bilan bog'liq ba'zi to'siqlarni ta'kidlaydi.

Raqamlashtirishga o'tish kabi innovatsiyalarni strategiyaga integratsiyalashda bir yo`nalishli yondashuv innovatsion iqtisodiyotni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun yetarli emas.

Shu sababli, innovatsiyalarni ustuvor vazifa sifatida samarali amalga oshirish uchun kompaniyaning barcha darajadagi tashkiliy tuzilmasini qayta ko'rib chiqish juda muhimdir.



Jahon bozorida sodir bo'layotgan so'nggi o'zgarishlarni hisobga olgan holda, ko'plab biznes rahbarlari va rahbarlar o'z kompaniyalari o'zgaruvchan bozor sharoitlarini ko'rish, paydo bo'layotgan tahdid va imkoniyatlarni aniqlash va javob berishning yangi strategiyalarini ishlab chiqish uchun innovatsion iqtisodiyotdan foydalanish zarurligini tushunadilar.

Kelajakda nima kutayotganiga to'g'ri tayyorgarlik ko'rish uchun tez va oson yechim yo'q. Turli sohalardagi ko'plab kompaniyalar hech bo'lmaganda ma'lum darajada innovatsiyalarning ta'sirini his qilishadi.

Ushbu bozor o'zgarishlari bozor imtiyozlarining o'zgarishi, yangi chiqarilgan texnologiyalar, tartibga solish siyosati va boshqa bozor kuchlari kabi bilvosita ta'sirlarning natijasi bo'lishi mumkin. Kompaniyalar ushbu o'zgaruvchan sharoitlarga moslasha olishlari kerak. Raqamli ish oqimi kabi ushbu bozor kuchlariga javob bera oladigan tashkiliy tuzilmaga ega bo'lgan kompaniyalar innovatsiyalar orqali imkoniyatlar va tahdidlarga munosib javob bera oladilar.

“Innovatsiyalar oldidagi eng katta muammolardan biri texnologiya konvergentsiyasi, bozor tendentsiyalari va davom etayotgan tartibga solish o'zgarishlarini tan olish, bu g'oyalarni amaldagi innovatsiyalarga integratsiyalash va rivojlantirish va ularni amalga oshirishdir, bozorga kerakli vaqtda va kerakli miqyosda borish, chunki hech kim barcha sohalarda o'zgaruvchan bozor imtiyozlarining doimiy hujumidan immunitetga ega emas. Bir nechta rahbarlar va kompaniyalar ushbu tahdidlarga javob berish uchun zarur bo'lgan strategik investitsiyalarni amalga oshirishga tayyor. Innovatsion iqtisodiyotni qo'llash orqali kompaniyaning tashkiliy tuzilmasi va fikrlash jarayoni muqarrar ravishda yuzaga keladigan muammolarga yaxshiroq tayyor bo'ladi, maqsadimiz innovatsion iqtisodiyotdan kompaniyalarga innovatsiyalar orqali ulanish va muvaffaqiyatga erishishda yordam berishdir. Turli tadqiqot institutlari, hukumat va umuman jamiyat iqtisodiy o'sishda qanday muhim rol o'ynashining muhimligiga ishonamiz. Bu vakuumda biznes yurituvchi shaxslar va firmalardan keskin farq qiladi. Barcha darajadagi xodimlariga o'z missiyasi va maqsadlarini muvaffaqiyatli ilgari surish uchun potentsial yechimlarni baholash uchun oson amalga oshiriladigan ish jarayoni yechimini taqdim etadi.

Biznes jarayonlariga yangi biznes modellari, texnologiyalari va g'oyalarini osongina aniqlash yechimini taqdim etish orqali aloqalar qanday amalga oshirilishini qayta aniqlaydi, natijada jamoalar o'rtasidagi hamkorlikni rag'batlantiradi, kelajakdagi o'sishni rag'batlantirish va buzg'unchi muammolarni chetlab o'tish uchun yangi hamkorlikni yo'lga qo'yadi.

Boshqacha qilib aytganda, kompaniyalarga ommaviy kompaniya orqali innovatsiyalarni ilgari surish imkonini berish. Innovatsiyalarni topish uchun ichki qabul qilinmagan qarorlarga tayanish yoki ehtimol vaqt talab qiladigan usullarga tayanish o'rniga, kompaniyalarga eng so'nggi ma'lumotlar va tendentsiyalar asosida tez va ongli qarorlar qabul qilishlari uchun real vaqtda ma'lumotlarni vaqtda taqdim etish.

Tadbirkor qanday xavf-xatarlarga duch keladi?

Har bir tadbirkor xavf-xatardan qochadi. Aksariyat tadbirkorlar o'zlarida bor hamma narsani xavf ostiga qo'yishadi biznes boshlashga qaror qilish. Tadbirkorlar uchun oylik



daromad kafolati yo'q va ular bilan vaqt o'tkazishadi, oila va do'stlar ular uchun qiyin bo'lishi mumkin. Bu erda har bir tadbirkor va investor duch keladigan ba'zi xavflar mavjud. O'z biznesingizni boshlashdan oldin baholash va tushunish kerak

1. MOLIVAVIY RISK
2. STRATEGIK XAVF
3. TEXNOLOGIK XAVF
4. BOZOR XAVFORI
5. RABOBOT XAVFORI
6. Atrof-muhitni muhofaza qilish xavfi
7. IJTIMOIIY XAVF

Moliyaviy risk. Tadbirkorga tadbirkorlik faoliyatini boshlash uchun investorlar yoki ularning kreditlari ko'rinishida mablag' va resurslar kerak bo'ladi. O'z jamg'armalaringiz yoki oilangiz yoki do'stlaringizdan olingan mablag'lar. Ta'sischi va rahbar hamma narsani chiziqqa qo'yishi kerak bo'ladi vaqti-vaqti bilan kompaniyaning ishini davom ettirish uchun o'z qo'llariga olish. Har qanday yangi biznes umumiy biznes-reja uchun moliyaviy rejalashtirish bo'lishi kerak, daromad prognozlarini va qanchaligini ko'rsatadi naqd pul talablari da'volar teng bo'lishini ta'minlash uchun talab qilinadi, shuningdek, birinchi besh yil ichida investorlar uchun kutilayotgan daromad, vaqt chegarasi. Tegishli aniq rejalashtirishning yo'qligi tadbirkorning iste'foga chiqish xavfi borligini anglatishi mumkin, bankrot bo'ladi va investorlar o'z sarmoyalari uchun hech narsa olmaydilar.

Strategik xavf. Ta'sirchan va ijodiy biznes-reja har doim investorlarni o'ziga jalb qiladi. Biroq, biz shunday dunyoda yashayapmiz sanoatning dinamik va tez o'sishi tufayli strategiyalar tezda eskirishi mumkin. O'zgarishlar sanoat uchun bozor yoki biznes muhiti ma'lum bir strategiyaning talabga mos kelmasligini anglatishi mumkin, yondashuv va kompaniya uchun o'z mezonlari va asosiy ishlash ko'rsatkichlariga (KPI) erishish qiyin bo'lishi mumkin.

Texnologiya xavfi. Yangi texnologiyalar doimiy ravishda paydo bo'ladi, ayniqsa To'rtinchi sanoat inqilobi davrida, ishning yarmini odamlar bilan bo'lishadi. Ushbu o'zgarishlarning ba'zilari "paradigma siljishi" deb nomlanadi yoki buzuvchi texnologiyalar. Uzoq muddatli poygada bo'lish uchun yangi kompaniyalar yangi kompaniyalarga katta miqdorda sarmoya kiritishlari kerak bo'lishi mumkin.

Bozor xavfi. Mahsulot yoki xizmat bozoriga ta'sir ko'rsatadigan ko'plab omillar mavjud. Iqtisodiyotning oldindan aytib bo'lmaydiganligi va yangi bozor tendentsiyalari yangi korxonalar uchun xavf tug'diradi va ma'lum bir mahsulot yil davomida mashhur bo'lishi mumkin, yoki yo'q bo'lib ketishi mumkin. Misol uchun, agar mamlakat iqtisodiyoti tanazzulga yuz tutsa, xaridorlar hashamatli narsalarni sotib olish ehtimoli kamayadi.

## XULOSA

Kundalik vazifalarida innovatsiyalar kiritish strategiyasini taqdim etish uchun innovatsion iqtisodiyot bilan bog'lanamiz. Kompaniyalar uchun ish madaniyatining bir qismi sifatida innovatsiyalarni o'z ichiga olgan tashkiliy tuzilmaga ega bo'lish juda muhimdir. Xususan, kompaniya xodimlari o'rtasida innovatsiyalarga bo'lgan intilish birlashgan kompaniya ichidagi muloqotning qadrini ko'ramiz. Bu qaror qabul qilishni kichik shaxslar guruhiga, tashqi tashkilotlarga yoki munosabatlarga asoslangan shaxslarga topshirishdan ko'ra, tashkilotlarga barcha jamoa a'zolarini innovatsion dasturda ishtirok





etish uchun jalb qilish va birlashtirishga imkon berish. Ushbu bozor o'zgarishlari bozor imtiyozlarining o'zgarishi, yangi chiqarilgan texnologiyalar, tartibga solish siyosati va boshqa bozor kuchlari kabi bilvosita ta'sirlarning natijasi bo'lishi mumkin. Kompaniyalar ushbu o'zgaruvchan sharoitlarga moslasha olishlari kerak. Raqamli ish oqimi kabi ushbu bozor kuchlariga javob bera oladigan tashkiliy tuzilmaga ega bo'lgan kompaniyalar innovatsiyalar orqali imkoniyatlar va tahdidlarga munosib javob bera oladilar. "Innovatsiyalar oldidagi eng katta muammolardan biri texnologiya konvergentsiyasi, bozor tendentsiyalari va davom etayotgan tartibga solish o'zgarishlarini tan olish, bu g'oyalarni amaldagi innovatsiyalarga integratsiyalash va rivojlantirish va ularni amalga oshirishdir" bozorga kerakli vaqtda va kerakli miqyosda boorish. Hech kim barcha sohalarda o'zgaruvchan bozor imtiyozlarining doimiy hujumidan immunitetga ega emas.

## REFERENCES:

1. Iqtisodiy havfsizlik. Nodir Abdusamedov Tosh-2008.
2. Innovatsion menejment . G.Taraxtiyeva Tosh-2013.
3. Innovatsion marketing. Sh.Dj.Ergashxodjayev, I.S.Abdullayev Tosh-2021
4. Iqtisodiy xavfsizlik. Darslik. , Abulkasimov H.P., Mamatov A.A., Mamatov S.A., Saidgazieva S.S.-Toshkent.
5. Davlat iqtisodiy havfsizligi. Abulkasimov H.P Tosh-2012

[www.Uz.wikial.top](http://www.Uz.wikial.top)

[www.ziyonet.uz](http://www.ziyonet.uz)

[www.mygov.uz](http://www.mygov.uz)

[www.edu.uz](http://www.edu.uz)

[www.znanio.ru](http://www.znanio.ru)

[www.webofscience.com](http://www.webofscience.com)

[www.search.ebscohost.com](http://www.search.ebscohost.com)